

STADIUL ACTUAL ȘI PROBLEMELE DE PERSPECTIVĂ ALE CONSERVĂRII LEMNULUI DE LA PODUL DACIC DE LA LOZNA, JUD. BOTOȘANI

de CORNELIU PÎRÎU

Este cunoscut că în timpul exploatării zăcămintelor de turbă din cunoscuta turbărie din sud-estul satului Lozna din comuna Dersca formată pe șesul pîrfului Bahna s-au descoperit numeroase vestigii arheologice care atestă existența în această zonă a unor vechi așezări omenesti¹. Acestea au determinat efectuarea în decursul anilor a unor săpături arheologice, soldate cu descoperirea unor obiecte și construcții din lemn. În anul 1952, cu ocazia săpării canalului de drenare a apelor din turbărie, s-au descoperit diferite construcții în forma platformelor de lemn, distruse în timpul exploatării turbei. Tot atunci, la baza straturilor de turbă s-au găsit bucăți din trunchiurile unor arbori. Ulterior anului 1952 s-au descoperit și alte resturi de podiue și grinzi de lemn semicarbonizate, iar în anul 1959 o monoxilă, care nefiind bine conservată nu s-a putut păstra. În timpul exploatării intensive a turbei, s-a observat existența la diferite adîncimi a unor bucăți mari de lemn uneori mai multe în același loc. Sondajele efectuate în 1976 au dus la descoperirea a două platforme construite din trunchiuri de arbori care traversau mlaștina pe direcția est-vest, oblic față de firul văii, fiind situate paralel la circa 120 m între ele. Prin exploatarea turbei aceste platforme au fost distruse în jumătatea estică, păstrîndu-se numai capetele în profilul malului taluzat și în întregime în jumătatea vestică, sub o depunere de circa 0,75 m turbă, peste care se suprapune un strat de circa 0,60 m aluviuni fine. Sondajul efectuat pe pantele dealului în dreptul uneia din aceste construcții a dus la constatarea că platforma continua și pe uscat pe mai mult de 10m lungime².

Prin săpăturile arheologice din 1976-1979 s-a reușit degajarea unei suprafețe de circa 25 mp din prima platformă și una mai mare din a doua. Sistemul de construcție este în forma unor platforme de la un pod fixat peste stratul moale de turbă cu ajutorul unor țărui.

Cronologic, această construcție se încadrează într-o perioadă de timp cuprinsă între sec.al II-lea e.n. și sfîrșitul sec.al III-lea e.n.¹. Majoritatea elementelor descoperite s-au distrus, cu excepția unor elemente conservate la laboratorul Muzeului județean Botoșani, prezentate în expoziția de bază a muzeului. Starea de conservare actuală a acestor elemente poate fi exprimată ca fiind nesatisfăcătoare, metodele utilizate nefiind corespunzătoare³.

Ca urmare a lucrărilor campaniei de săpături arheologice din 1981 s-au executat casete care au dus la descoperirea unei noi porțiuni dintr-o platformă de lemn și extragerea unei porțiuni de 5 m.l. din structura platformei.

În luna septembrie 1981, împreună cu Cornel Bucea, biolog la laboratorul zonal Sibiu, am fost delegat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste pentru efectuarea unei expertize privitoare la platforma din lemn, în sensul observării stării de sănătate și propunerii de măsuri pentru salvarea și conservarea ei. Concluziile și propunerile au fost trimise Consiliului Culturii și Educației Socialiste spre studiu și avizare³. De reținut este faptul că efectele tasării asupra elementelor lemnoase se observau încă de atunci în mod evident la profilele existente. Uscarea turbei era evidențiată de prezența crevaselor de diferite dimensiuni apărute în zonele cu oxizi de fier.

Suprafața descoperită cu ocazia săpăturilor arheologice a fost ulterior bine protejată prin acoperirea ei cu o folie de polietilenă (circa 1/2 din suprafață spre profil), apoi un strat de papură și în final un strat de turbă, profilul rămânând parțial descoperit.

Pe baza constatărilor făcute și analizării situației s-a apreciat ca oportună luarea unor măsuri imediate, ca:

- sistarea lucrărilor de extragere a turbei din zona obiectivului și întreruperea circulației mijloacelor de transport în acest perimetru;
- sistarea săpăturilor arheologice până la stabilirea posibilităților optime de conservare;
- bararea canalelor laterale de drenare a băii respective de exploatare, în vederea stopării proceselor de uscare, tasare și crăpare a turbei etc.

În luna martie 1982, am efectuat o deplasare în zona turbării pentru a preleva probe de material lemnos, de turbă și de apă din turbărie. Testările au cuprins mai multe faze de lucru, întreprinse în cadrul laboratoarelor zonale Sibiu și Suceava. În cadrul laboratorului zonal Sibiu s-a efectuat majoritatea investigațiilor biologic și fizico-chimice. La laboratorul zonal Suceava s-a executat parte a analizelor fizico-chimice a turbei și a apei din turbărie, precum și testarea acelor procedee de conservare a lemnului arheologic, care ar putea constitui variante practice de lucru (4,5,6,7, 8).

În vara anului 1982, în luna august, la solicitarea arheologului Dan Drăguș de la Muzeul de Istorie al R.S.R., am efectuat o deplasare la turbăria de la Lozna, pentru a constata starea de conservare a materialului lemnos păstrat în zona pusă sub observație încă din 1981.

Constatările făcute se pot formula astfel:

- gradul de uscăciune al turbei a crescut foarte mult;
- tasarea turbei a ajuns foarte aproape de limita suportabilă de către lemnul inclus în ea, periclitolind serios integritatea și rezistența mecanică necesară a fi păstrată pentru momentul decopertării și am-

balării pentru a fi transportate la locul de conservare;

- lemnul prezintă un grad avansat de deshidratare, aparînd fisuri și tensionări care micșorează șansa de a putea fi manevrat fără riscuri în momentul decopertării și ambalării pentru conservare.

Cu această ocazie s-a mai descoperit încă un pod, cîteva sute de metri în amonte față de actualul pod, într-o stare de conservare mai precară decît actualul pod, cauza fiind decopertarea turbei prin exploatare, pînă aproape de suprafața lemnoasă.

S-a cerut avizul Consiliului Culturii și Educației Socialiste pentru luarea de măsuri de conservare "in situ" și ca urmare m-am deplasat a doua oară timp de 10 zile pe șantier unde, împreună cu arheologul Dan Drăguș, am efectuat reacoperirea cu turbă a noului pod, pe toată lungimea lui, cu un strat de circa 30-40 cm. Tot cu această ocazie, în perimetrul turbăriei, dintr-o locuință neolitică (Cucuteni AB) a putut fi prelevată, cu precauțiuni deosebite, din cauza gradului avansat de fragilizare, o porțiune de bîrnă din lemn, puternic necrozată. Bîrna a fost transportată la laboratorul zonal Suceava unde se efectuează în momentul de față cercetări în vederea găsirii procedurii optime de conservare a ei.

În porțiunea platformei a II-a a fost decopertată o suprafață de circa 2 mp pentru constatarea gradului de deteriorare a materialului lemnos și pentru prelevarea de material pentru testarea la fază pilot a conservării prin procedeul cu PEG. Material lemnos de importanță a mai rezultat și dintr-o casetă practică în zona unde se bănaia cepătul de pod. Capetele de țăruiși din lemn rezultate se află deja în curs de conservare la Suceava, în cadrul atelierului restaurare lemn.

Din situațiile prezentate se trage clar concluzia că se impune luarea unor măsuri de extremă urgență, piesa fiind de importanță excepțională pentru patrimoniul nostru cultural. Spre exemplu, materialul lemnos din care a fost construit podul atestă cunoașterea în detaliu a tipurilor de tăieri, îmbinări, fașonări, de către meșterii locali în sec. II-III e.n. Înaltul nivel al cunoașterii tehnologiei prelucrării lemnului este dovedit și de utilizarea unor uhelte din fier în timpul construirii podului: topoare de diferite forme și greutate, bărdițe, dăliți, burghie, fierăstraie. În plus, podul este o construcție ingenioasă ca tehnică de realizare și ca rezistență la viituri, de tip "pod flotabil"(9).

Din prezentarea acestor scurte elemente de justificare a necesității luării măsurilor de conservare, trebuie să mai arăt că, avînd în vedere atît criteriile economice, cît și principii de bază ale conservării și restaurării (10,11), singura metodă pe deplin realizabilă este metoda modificată cu PEG și peliculizarea finală cu peliculă de tip poliuretanic (5,6,7). Pe de altă parte, avînd în vedere gradul avansat de fragilizare a materialului lemnos, ca și greutatea ridicată de transport considerăm oportun conservarea întregului material ca va fi scos

din turcă, în cadrul și sub coordonarea laboratorului zonal Suceava.

Argumentele sînt următoarele: 1) este cel mai apropiat laborator specializat pe restaurarea-conservarea lemnului în general și a lemnului umed în special; 2) se are în vedere faptul că la Suceava, pe platforma Cetății, se construiește un muzeu al satului bucovinean, în cadrul căruia este proiectată construirea unei stații de carantină a lemnului de la casele de lemn din incinta viitorului muzeu. În vederea rezolvării întregii game de probleme ce sînt ridicate de conservarea întregului patrimoniu din lemn, sînt prevăzute spații pentru împănare (bazinel, pentru prelucrări mecanice brute și de finisare, cameră de gazare, laborator restaurare, laborator chimie, laborator biologie, precum și anexa pentru depunerea materialului lemnos ca și a celui utilizat în timpul fluxului restaurare-conservare lemn.

Trebuie arătat că pentru realizarea în condiții optime a conservării, se impune proiectarea și executarea construcției și a instalațiilor (cuva termostată, electropalan, pe grinză suspendate, camera de gazare) de către instituții specializate pe aceste categorii de lucrări și cu avizul forurilor legale competente.

Avînd în vedere propunerea avansată mai sus, pe de o parte și faptul că se estimează a se scoate circa 400 mc material lemnos, pe de altă parte, voi mai arăta că:

- PEG-ul este produs în țară, la Combinatul chimic Brazi-Florilești;
- solvenul utilizat este apa, deci nu necesită fonduri suplimentare;
- la Suceava, pentru stația de carantină este aprobată tragerea apei și a curentului electric;
- stația de carantină se află într-o zonă în afara orașului, aproape de zona de deversare a reziduurilor industriale, deci necesită lucrări de mică amploare în vederea racordării la rețeaua de canalizare;
- din întreaga cantitate de lemn arheologic extras ar urma să fie conservate și expuse în final cîte 5 m.l. de perimetru Muzeul de Istorie al R.S. România, Muzeul județean Botoșani și Muzeul județean Suceava.

La ora actuală sînt avansate în principiu discuțiile pentru proiectare și execuție, atît pentru construcție cît și pentru instalațiile din dotare.

Pe de altă parte, realizarea unei lucrări de asemenea importanță și anvergură ar putea da o măsură a capacității restauratorilor noștri de a colabora la punerea în valoare a unei piese de excepție din patrimoniul nostru național, constituind o treaptă în plus spre triumful științei și tehnicii românești.

- 1 S. Teodor, P. Sadurschi, 1978, Descoperirile arheologice de la Lozna, com. Dresca, jud. Botoșani, "Hiraxus", 1978, p. 121-130.
- 2 A. Păunescu, P. Sadurschi, C. Chirică, 1976, Repertoriul arheologic al județului Botoșani, vol. I, p. 109-110.
- 3 C. Bucșă, C. Pîrîu, 1981, Raport privind expertiza la monumentul arheologic Lozna-Dresca, București, mss., 4 p.
- 4 C. Bucșă, 1981, Metode de conservare și restaurare a lemnului, RMN, seria muzeu, nr. 10, p. 55-60.
- 5 C. Pîrîu, 1980, Impregnarea lemnului cu PEG în vederea stabilizării dimensionale; crearea unei pelicule cu proprietăți protectoare din produsul de impregnare a lemnului, Iași, mss., 6 p.
- 6 R. Rousselle, 1980, La conservation du bois gorgé d'eau. Problèmes et traitements, Liège, 1980, E.R.A.U.L., série E, nr. 1, 35 p.
- 7 C. Pîrîu, 1982, Noi etape în stabilirea tehnologiei de aplicare a chimiei peliculelor poliuretanic în restaurarea lemnului, Tîrgu Mureș, 1982, mss., 19 p.
- 8 E. Vintilă, 1978, Protecția lemnului și a materialelor pe bază de lemn, București, p. 260-275.
- 9 S. Teodor, D. Drăgaș, 1981, Raport asupra săpăturilor arheologice de la Lozna, com. Dresca, jud. Botoșani.
- 10 Legea nr. 63/1974, Legea ocrotirii patrimoniului cultural național al Republicii Socialiste România; Norme privind ocrotirea și conservarea bunurilor cultural-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România, București, 1980, 47 p.
- 11 Norme privind reglementarea activității de restaurare a bunurilor istorice, artistice, științifice, tehnice, de istorie naturală care fac parte din patrimoniul cultural național, 1982, 87 p.

LE STADE ACTUEL ET LES PROBLÈMES DE PERSPECTIVE SUR LA CONSERVATION DU BOIS DU PONT DACE DE LOZNA, LE DÉPT. DE BOTOȘANI

Résumé

L'auteur présente le stade actuel de conservation du bois de la tourbière de Lozna-Dresca, le département de Botoșani et les mesures effectives prises en vue de conservation "in situ" du pont dace jusqu'à sa conservation conformément aux règles et aux principes de la restauration scientifique.

On présente en même temps, avec des arguments, les conditions matérielles (l'espace, les spécialistes, les matériaux) nécessaires pour conserver et pour mettre en valeur une pièce d'importance exceptionnelle du patrimoine national.